

Handläggare
Sundequist Karin

Datum
2018-11-07

Diarienummer
KTN-2016-0161

Kulturnämnden

Förslag till modell för kulturgaranti i Uppsala kommun

Förslag till beslut

Kulturnämnden föreslås besluta

att ta emot förvaltningens rapport om alternativa modeller för kulturgaranti,

att uppdra åt kulturförvaltningens stab att hämta in synpunkter på rapporten och återkomma med förslag till modell för kulturgaranti i februari, samt

att de medel som i Mål och budget avsätts för arbetet med kulturgaranti 2019 fortsatt kan användas för att stärka tillgången till kultur i förskola och skola genom busstransporter, kompletterande kulturprogram, förstärkt arrangörsstöd och informationsinsatser till förskola och skola.

Sammanfattning

Kulturförvaltningen har i uppdrag att med stöd av utbildningsförvaltningen arbeta fram en modell för kulturgaranti. I föreliggande ärende presenteras alternativa modeller för kulturgaranti. Kulturnämnden föreslås ge förvaltningen i uppdrag att hämta in synpunkter på rapporten och återkomma med förslag till modell för kulturgaranti i Uppsala kommun samt föreslås avsätta medel för att stärka tillgången till kultur i förskola och skola under 2019, till dess att en kulturgaranti är införd.

Ärendet

Bakgrund

Kulturnämnden har i Mål och budget 2018–2020 i uppdrag att utveckla barns och ungas möjligheter att utöva och uppleva kultur i skolan och på fritiden, bland annat genom en

kulturgaranti. Det breda uppdraget gäller även utbildningsnämnden, Uppsala Stadsteater och Uppsala Konsert & Kongress, och kulturnämnden har samordningsansvaret. Grunduppdraget berör fler områden än kulturgarantin, och de berörda parterna arbetar på olika sätt inom uppdraget. Detta ärende berör enbart kulturgarantin, där kulturnämnden har det ekonomiska ansvaret.

Kulturnämnden beslutade 2017-03-20 § 43 om ett utredningsdirektiv, där kulturförvaltningens stab får i uppdrag att göra en nulägesanalys vad gäller barns och ungas tillgång till kultur i förskola och skola, kulturaktörer inom området, befintliga stöd- och samarbetsformer samt aktuell kostnadsfördelning inom kommunen. Förvaltningen ska undersöka förutsättningar och hinder för förskolor och skolor att ta del av kultur samt presentera förslag som kan underlätta för förskolor och skolor att införliva kultur i undervisningen och som därmed säkrar en likabehandling av kommunens elever vad gäller tillgången till kultur.

Förvaltningen ska vidare undersöka förutsättningarna för att stärka samarbetet mellan kultur- och utbildningsförvaltningarna runt kultur i skolan och beskriva en styrmodell som säkrar en garanti i praktiken. Alternativa modeller för en kulturgaranti ska presenteras med en konsekvensanalys. Utredningsarbetet sker i dialog med skolledare, pedagoger och verksamheter. I direktivet ingår också att tillsammans med utbildningsförvaltningen utreda möjligheterna att utveckla en digital pedagogisk plattform för förskolor och skolor. Utvecklingen av en kulturgaranti innebär att behovet av befintliga stödformer kommer att förändras, och i utredningsarbetet ingår därmed att undersöka förutsättningarna för olika berörda stödformer närmare.

I september 2017 lade kulturförvaltningen fram en första delrapport i utredningsarbetet, vilken bestod av en kartläggning av barns och ungas tillgång till kultur i förskola. Rapporten redogjorde för kulturens roll i läroplanen, internationell forskning, begreppet kulturgaranti, andra kommuners modeller, befintligt kulturutbud för Uppsalas förskolor och skolor, stödformer för kultur i förskola och skola, skolformers nyttjande av kulturutbudet, samarbeten och kostnadsfördelning inom kommunen, förutsättningar och hinder samt utvecklingsbehov för att kunna säkerställa barns och ungas tillgång till kultur i förskola och skola.

Kartläggningen visade att många förskolor, familjedaghem och skolor använder kultur i sin verksamhet och undervisning, i större eller mindre omfattning, men belyste även flera utvecklingsområden som behöver ses över för att kunna säkerställa tillgång till kultur. Förslag som kan underlätta för förskolor och skolor att införliva kultur i undervisningen presenterades.

Alternativa modeller för kulturgaranti i Uppsala kommun

I det kulturpolitiska program som antogs 2005 anges att målsättningen för kultur i skolan är att alla elever minst en gång per läsår ska få ta del av en professionell teater- eller dansföreställning, samt att motsvarande mätbara mål bör formuleras även för musik och andra konstformer. Denna målsättning har enligt tidigare uppföljningar inte uppnåtts.

I andra kommuner som infört en kulturgaranti innebär systemet någon form av återkommande utvalda kulturupplevelser under skoltiden – ofta även i förskolan – varje läsår, för alla elever, i varje årskurs eller i utvalda årskurser. Eleven har rätt att få kultur integrerad i skoldagen. Kostnaden för de kulturella inslagen belastar inte skolans budget, utan finansieras av andra kommunala instanser.

Redan idag erbjuds kultur till Uppsalas förskolor och skolor såväl av externa aktörer som av kulturförvaltningens egenregiverksamheter och kommunala bolag. En del av kulturutbudet är kostnadsfritt eller subventionerat för förskolan och skolan genom andra instanser, annat får verksamheten själv bekosta.

Kulturförvaltningen redogör för fyra alternativa modeller för kulturgaranti i Uppsala kommun samt möjliga konsekvenser av dessa. Se vidare bifogad rapport.

Kulturförvaltningens förslag

Kulturförvaltningen föreslår att nämnden efter mottagen rapport ger förvaltningen i uppdrag att hämta in synpunkter på rapporten från berörda aktörer och återkomma med förslag till modell för kulturgaranti.

Under 2018 beslutade kulturnämnden att använda de medel som avsatts till arbetet med kulturgaranti till förstärkt arrangörsstöd, kompletterande kulturutbud, busstransporter och informationsmaterial för kultur i förskola och skola. Kulturförvaltningen föreslår att de medel som i förslaget till Mål och budget 2019–2021 avsatts för arbetet med kulturgaranti som särskild satsning, samt medel i nivå med tidigare års budget för arbetet med kulturgaranti, även under 2019 fortsatt kan användas till samma ändamål, då samtliga åtgärder varit mycket uppskattade och stärkt tillgången till kultur i förskola och skola. Så småningom kan genomförda insatser integreras i den färdigställda kulturgarantin.

Ekonomiska konsekvenser

För att kunna utveckla en komplett garanti behövs en förstärkt budget, utöver de medel som idag ligger inom andra stödformer. För 2019 uppskattas kostnaderna för särskilda insatser gällande utvecklingsarbete och stärkt tillgång till kultur i förskola och skola till 2 600 tkr. Den planerade kostnaden fördelas enligt följande:

Busstransporter för landsbygdsskolor och till Naturskolan	1 000 tkr
Utveckling av arrangörsstöd och förstärkning enligt tidigare års statistik	750 tkr
Inköp av kompletterande program, bl.a. skolbio	550 tkr
Informationsmaterial, formgivning, tryck, porto	150 tkr
Övrigt såsom publikvärdar, pedagogfortbildning, utbudsdagar	150 tkr

Kostnaderna ligger på samma nivå som motsvarande budget för 2018 samt de ytterligare 1000 tkr i särskilda satsningar som i förslaget till Mål och budget 2019–2021 avsatts för arbetet med kulturgaranti.

Kostnaderna för kommande år är beroende av vilken modell för kulturgaranti som antas, av i vilken takt en garanti kan införas samt av hur kulturgarantins totala kostnader ska förhålla sig till övriga kostnader för stöd och egen verksamhet hos kulturnämnd och kommunala bolag. Sådana kostnadsuppskattningar är i nuläget inte möjliga att göra.

Kulturförvaltningen

Sten Bernhardsson
Direktör, chef för kulturförvaltningen

Bilaga Modell för kulturgaranti i Uppsala kommun

Modell för kulturgaranti i Uppsala kommun

2018-11-07/Version 2

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Styrdokument och planeringsförutsättningar	6
Utredningsdirektiv	6
Politisk intention	6
Kulturpolitiskt program för Uppsala kommun	8
Läroplaner	8
Tidigare delrapport.....	9
Genomförda insatser 2017-2018	10
Organisationsförändringar.....	10
Samordnande funktion	10
Effektiva kommunikationskanaler	11
Utveckling av logistik runt kultur i förskola och skola	11
Dialogarbete och omvärldsbevakning	12
Kulturpolitiskt program.....	12
Kulturutövare och egenregiverksamheter.....	12
Region och kommuner	12
Arbete på nämndnivå.....	12
Förskolor och skolor.....	13
Planerade insatser 2019	14
Kommunikationsarbete	15
Busstransporter för förskolor/skolor på landsbygd samt till naturskolan.....	15
Skolbiovisningar.....	15
Särskilda satsningar	15
Modell för kulturgaranti i Uppsala kommun.....	17
Definition av begreppet kulturgaranti	17
Traditionell kulturgaranti	17
Modulbaserad kulturgaranti	17
Stadiebaserad kulturgaranti	18
Användaranpassad kulturgaranti	18
Kostnad för införande av kulturgaranti	18
Kulturförvaltningens analys	20
Förutsättningar för en kulturgaranti i Uppsala kommun	20
Ansvars- och kostnadsfördelning gällande kultur i förskola och skola.....	20
Införande av samordnande funktion.....	20

Införande av kontaktpersoner på skolenheter.....	21
Införande av referensgrupp	21
Utveckling av digital bokningslösning.....	21
Inköp av kompletterande utbud	22
Kostnadsfria busstransporter	22
Uppföljning	22
Strategi för kulturarv	22
Påverkan på Uppsalas kulturliv och skolors budget.....	22
Översyn av arrangörsstöd.....	23
Konsekvenser av en traditionell kulturgaranti i Uppsala kommun	23
Konsekvenser av en modulbaserad kulturgaranti i Uppsala kommun	24
Konsekvenser av en stadiebaserad kulturgaranti i Uppsala kommun	25
Konsekvenser av en användaranpassad kulturgaranti i Uppsala kommun.....	25
Kulturförvaltningens förslag	26
Ekonomiska konsekvenser	27

Inledning

Bakgrund

Sedan 2015 har kulturnämnden genom kulturförvaltningens stab tagit över ett övergripande ansvar för barnkultur. Förvaltningen hanterar stödformer för kultur för barn och unga i skolan och på fritiden, men arbetar också strategiskt för att stärka barns och ungas tillgång till kultur.

Utöver det verksamhetsstöd som erbjuds professionella kulturaktörer, finns också stödformer som främjar just barnkultur, dels det arrangörsstöd som subventionerar kulturprogram i förskola och skola, dels det stöd till barns och ungas kulturutövande som kulturaktörer kan söka för att erbjuda barn och unga möjlighet till eget skapande. Kulturförvaltningens stab samarbetar också med utbildningsförvaltningen runt de statliga Skapande skola-medel som årligen söks från Kulturrådet för att integrera kulturupplevelser i grundskolans undervisning.

Det arrangörsstöd som låter förskolor och skolor ta del av subventionerade kulturupplevelser infördes 1993 och har i stort sett varit oförändrat sedan dess. Redan 2009 gjordes en genomlysning av stödet där vissa förändringar föreslogs. Kulturförvaltningen har under 2017 delvis förändrat rutinerna runt stödets handläggning, vilket har underlättat förskolors och skolors ansökningsprocess och kraftigt ökat nyttjandegraden av stödet. Avdelningen har därefter genomfört en vidare översyn av stödformen och kommer att föreslå revideringar av stödformen, för att underlätta förskolors och skolors tillgång till kvalitativ kultur.

Kulturförvaltningen driver i samarbete med stadsbyggnadsförvaltningen Kubik Uppsala, kommunens hemsida med samlade aktiviteter för barn och unga på fritiden. Hemsidan har också en systersida, Kubik Uppsala Pedagog, som vänder sig till pedagoger i förskola och skola, med kulturprogram, stödformer riktade till skolvärlden, fortbildningstips och annan inspiration för att arbeta med kultur i förskola och skola.

Uppsala kommun har under en tidigare period haft en utvecklad struktur runt kultur i förskola och skola, där en barnkultursekreterare samordnade kultur och hade kulturombud på skolenheterna knutna till sig. När tjänsten som barnkultursekreterare försvann 2014, upphörde också kulturombudsfunktionen, även om vissa förskolor och skolor hållit fast vid att ha en kulturansvarig person på enheten.

Kulturförvaltningens stab arbetar intensivt med att förbättra kontakterna mellan kulturliv och skola. Avdelningen har ett uppsökande arbete gentemot skolvärlden för att sprida kunskapen om hemsidan Kubik Uppsala Pedagog, bygga upp ett nytt nätverk av kontaktpersoner och erbjuda inspiration och fortbildning runt kultur i skolan. Avdelningen erbjuder också stöd till skolenheterna runt arbetet med kultur i skolan och med att hitta lämpliga kulturaktörer att anlita.

Kulturförvaltningen har i uppdrag att ta fram ett förslag till modell för kulturgaranti för barn och unga, i samarbete med utbildningsförvaltningen. En kulturgaranti ger barn och unga rätt till kulturupplevelser i skolan. I många kommuner med kulturgaranti innebär detta att barn och unga får ta del av utvalda former av kultur i olika årskurser, med utbud bestående av professionellt kulturliv från den egna kommunen och från andra delar av landet.

Uppsala kommun har ett rikt kulturliv där flera aktörer arbetar med barn och unga som målgrupp och erbjuder program och evenemang till förskola och skola. Kommunen går in med medel såväl genom kulturprogram i de egna verksamheterna som genom stödgivning till professionella aktörer. En viktig

del av kulturgarantiarbetet blir att hitta en kostnadseffektiv modell som ger barn och unga en likvärdig tillgång till kultur utan att slå undan fötterna på det fria kulturlivet och dess möjligheter att arbeta för barn och unga.

För att uppnå en likvärdig tillgång till kultur i skolan finns det flera utmaningar att ta sig an för framtiden. Utöver ett nätverk i form av kontaktpersoner på alla skolenheter krävs ändamålsenligt anpassade lokaler i anslutning till skolan, där olika kulturformer kan rymmas, och rimliga möjligheter för skolor att transportera sig till kulturinstitutioner. För en kommun av en sådan storlek som Uppsala behövs det också kultursamordnare som ansvarar för olika områden och tillsammans säkerställer barns och ungas tillgång till kultur.

Omfattning

I föreliggande utredning föreslås ett antal alternativa modeller för kulturgaranti för Uppsala kommun. Utredningen redogör inledningsvis för gällande styrdokument och planeringsförutsättningar. Den refererar vidare till det underlag som framkommit i en tidigare delrapport om barns och ungas tillgång till kultur i förskola och skola, samt redan genomfört arbete för att uppnå en kulturgaranti. Slutligen beskrivs alternativa modeller för kulturgaranti och förutsättningar för dessa.

Styrdokument och planeringsförutsättningar

Utredningsdirektiv

Kultur- och utbildningsnämnderna uppdrog under våren 2017 åt kulturförvaltningen att med hjälp av utbildningsförvaltningen utreda:

- barns och ungas tillgång till kultur i förskola och skola,
- kulturaktörer som erbjuder kultur till förskola och skola,
- befintliga former för samarbete mellan berörda kommunala förvaltningar och andra offentliga aktörer runt kultur i förskola och skola,
- kommunens kostnader för kultur i förskola och skola genom olika stödformer och förvaltningar,
- befintliga stödformer för kultur i förskola och skola med konsekvensanalys vad gäller ansvarsfördelning, genomförande, effekter och kostnader för kommunen,
- förutsättningar för att stärka och underlätta samarbete mellan kultur- och utbildningsförvaltningarna runt kultur i skolan,
- förutsättningar för effektiva kommunikationskanaler till förskola och skola runt kultur,
- förutsättningar för styrning av verksamhet för att uppnå en reell garanti för barn och unga, tydligt kopplad till läroplan och kursplan,
- alternativa modeller för kulturgaranti med konsekvensanalys vad gäller ansvarsfördelning, genomförande, effekter och kostnader för kommunen.

Politisk intention

Under hösten 2017 kompletterades tidigare beslutade utredningsdirektiv med en politisk intention. Denna fastställdes av Peter Gustavsson (S), kulturnämndens ordförande och Caroline Hoffstedt (S), utbildningsnämndens ordförande efter avstämning med majoriteterna i utbildningsnämnden och kulturnämnden och meddelades berörda förvaltningen i form av minnesanteckningar 8 november 2017 och kompletterande e-post 4 december 2017.

Förväntningar och mål med uppdraget

Rätten till kulturupplevelser ska inte vara beroende av barns och ungas bakgrund. Barn och unga ska få kännedom om kulturutbudet och ha tillgång till en bredd av kulturupplevelser. Utbudet ska ha en lokal infärgning så att barnen får lära känna sin stad och sitt kulturarv. Detta ska vara ett verktyg för att hitta tillbaka till bildningsidealet. Utbudet ska bestå både av Uppsalabaserad kultur och kultur utanför Uppsala. Kulturen ska vara ett medel för att behandla mer existentiella frågor.

Kulturgarantin ska koppla samman kulturen i skolan med fritidsverksamheter. Genom fritidsverksamheten ska man kunna hitta till nya intressen. Kulturgarantin ska utformas som en möjlighet för lärarna - inte som en påлага. Den ska respektera lärarens uppdrag att lägga upp sin undervisning och inte styra den delen. Skolorna ska känna att kulturgarantin gör skillnad.

Omfattning

Uppsalas kulturgaranti ska omfatta förskolan från 4-5 år upp genom hela grundskolan. Gymnasieskolans eventuella deltagande kan beslutas när utfallet för övriga åldersgrupper har analyserats. För- och nackdelar med omfattade åldersgrupper ska vägas mot varandra. Det långsiktiga målet att den ska omfatta alla skolformer.

Innehåll

Kulturgarantin ska i första hand bestå av lokalt kulturutbud, men det ska också finnas möjlighet att erbjuda även annat utbud. Naturskolan och Biotopia ska inkluderas i kulturgarantin. Kulturförvaltningen ska utforma rekommendationer kring hur aktiviteten kan användas för att skapa ett meningsfullt lärande. Rekommendation får inte vara styrande.

Valbara moduler

Skolorna ska erbjudas några olika valbara grundalternativ, då valfrihet för skolan väger tungt. Barn och unga kommer dock inte att garanteras att just deras förstahandsval finns tillgängligt, utan vid hög efterfrågan kanske skolan måste välja något av de andra grundalternativen. Pedagoger ska själva kunna välja aktivitet utifrån vad som passar undervisningen och läroplanens innehåll. Förvaltningarna får lyfta fram vissa alternativ lite särskilt, men skolorna ska ha inflytande över val av aktivitet kopplat till läroplansuppdraget. Kommunikationen runt utbudet ska klargöra att skolorna inte kan garanteras ett förstahandsval.

Kulturförvaltningens utformning av modulerna bör ske i samråd med utbildningsförvaltningen. Kulturförvaltningen ska ge stöd och råd kring kvalitativt, professionellt kulturutbud för att säkra kvalitet.

Finansiering

En ”modul” per årskurs finansieras av kulturnämnden. Modulen ska innebära att varje elev ska få ta del av en kulturupplevelse per läsår. Om skolorna vill göra mer så får de betala själva. En ordentlig kostnadsberäkning bör ske av modellen.

Kostnaden för resa till kulturupplevelsen bör inrymmas inom garantin och finansieras av kulturnämnden. Kulturförvaltningen bör titta på möjligheter att organisera busstransport för de förskolor och skolor som inte kan åka vanlig linjetrafik.

Kommunikation

Rektor och förskolechef ansvarar för att information och genomförande ombesörjs på varje enhet. Om denne vill delegera ansvaret till annan personal får denne ansvara för det. Genom den digitala bokningsfunktionen går det att följa att varje enhet tagit ansvar för implementeringen.

Uppföljning

Uppföljning bör kunna ske automatiskt via ett digitalt bokningssystem.

Införande

Politiken ser gärna att upplägget på garantin testas på ett antal pedagoger eller rektorer.

Införandet ska ske etappvis efter de förutsättningar som finns, med ett begränsat antal elever för att lära av det arbetet och sedan successivt bygga ut satsningen till att omfatta alla barn och unga i de berörda skolformerna. Resurser ska kraftsamlas istället för att duttas ut överallt. Varje deletapp bör utvärderas för att möjliggöra justeringar.

Etapp 1: Förskolans äldre barn (4-5år) – åk 3 grundskolan

Etapp 2: Grundskolan åk 4-9

Etapp 3: Gymnasiet

Arbetet inleds med en pilotverksamhet där ett mindre utbud av kulturaktiviteter riktas till en mindre grupp av barn. Urvalet av skolor ska vara likvärdigt och inte bara vara innerstadsskolor etc. Förslaget till upplägg av piloten ska stämmas av med politiken.

Garantin ska sedan utvidgas till en årskurs i varje stadium i ett första skede, med en beslutad tidsplan för att successivt öka ambitionsnivån och finansieringen under loppet av ett par års tid.

Relationen till Skapande skola

De statliga medlen Skapande skola ska inte delfinansiera kulturgarantin, då dessa medel går till skolhuvudmannen och är svåra att planera år för år.

Kulturpolitiskt program för Uppsala kommun

Uppsala kommun har i det kulturpolitiska programmet, som fastställdes 2005, ambitiösa målsättningar gällande barnkultur, där man anger att alla elever minst en gång per läsår ska få ta del av en professionell teater- eller dansföreställning, och att mätbara mål ska formuleras även för andra konstformer. Det saknas emellertid en rutin för uppföljning av målsättningen och det saknas resurser och fungerande strukturer för att genomföra den. Att införa en kulturgaranti innebär målsättningsmässigt ingen omfattande förändring. Det är däremot viktigt att i samband med införandet också skapa en struktur som kan genomföra och följa upp garantin.

Läroplaner

Läroplan förskolan

I förskolans uppdrag ingår att barnen ska ges tid, rum och ro till eget skapande samt möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer. Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla sin förmåga att skapa samt att uttrycka sig och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer. Förskolan ska också möjliggöra att barn utvecklar intresse för berättelser, bilder och texter. I riktlinjerna för förskolans arbetslag anges att man ska skapa förutsättningar för barnen att lära känna sin närmiljö och att ta del av det lokala kulturlivet.

Läroplan grundskolan

Enligt läroplanens mål ansvarar skolan för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda och ta del av många olika estetiska uttrycksformer och att de har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud. Varje elev ska också ha fått inblick i närsamhället och dess kulturliv, och de som arbetar i skolan ska verka för att utveckla kontakter med kulturlivet.

Läroplan gymnasieskolan

Det är gymnasieskolans ansvar att eleverna efter slutfört program ”kan söka sig till saklitteratur, skönlitteratur och övrigt kulturutbud som en källa till kunskap, självinsikt och glädje”, men också att de ”kan hämta stimulans ur kulturella upplevelser och utveckla känsla för estetiska värden”, och att de ”har kunskaper om och insikt i centrala delar av det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet”. Personalen ska utnyttja kontakter med omgivande och kulturliv i undervisningen.

Tidigare delrapport

Kartläggning av barns och ungas tillgång till kultur i förskola och skola

I september 2017 lade kulturförvaltningen fram en delrapport i utredningsarbetet, vilken redogjorde för barns och ungas tillgång till kultur i förskola. Rapporten redogjorde för kulturens roll i läroplanen, internationell forskning, begreppet kulturgaranti, andra kommuners modeller, befintligt kulturutbud för Uppsalas förskolor och skolor, stödformer för kultur i förskola och skola, skolformers nyttjande av kulturutbudet, samarbeten och kostnadsfördelning inom kommunen, förutsättningar och hinder samt utvecklingsbehov för att kunna säkerställa barns och ungas tillgång till kultur i förskola och skola.

Uppsala kommuns kulturnämnd lade 2015 uppskattningsvis runt 11 miljoner kronor för att, genom egen verksamhet eller kulturutövare med olika former av stöd, erbjuda kostnadsfri eller subventionerad kultur riktad till förskola och skola. Med dessa medel nåddes drygt 1 000 barn- och elevgrupper, vilket skulle kunna motsvara hela grundskolan. Dessa grupper bestod emellertid ofta av samma elever, som tog del av flera kulturupplevelser. För att säkerställa tillgång till kultur för alla elever, behövs en effektiv struktur som följer upp elevernas kulturkonsumtion utan att öka den administrativa bördan för skolor eller kulturutövare.

Kartläggningen visade att många förskolor, familjedaghem och skolor använder kultur i sin verksamhet och undervisning, i större eller mindre omfattning, men belyste även flera utvecklingsområden som behöver ses över för att kunna säkerställa tillgång till kultur.

- Skolan måste ha lätt att hitta kulturprogram.
- Skolan måste ha lätt att boka kulturprogram.
- Skolan måste ha tillgång till stöd och information kring arbete med kultur i skolan.
- Skolan måste "fredas" gällande omfattande informationsflöde – genom kontaktpersoner på förskolor och skolor som tar emot information, kultursamordnare som filtrerar informationen och nyhetsbrev som samlar aktuellt kulturutbud i ett utskick.
- Skolans kontakt med kulturen måste vara ett positivt komplement till undervisningen och inte en börda, vilket delvis kan uppnås med kultursamordnare som avlastar skolan med det administrativa runt kulturupplevelsen.
- Skolan måste ha fysisk tillgång till kulturen på lika villkor, i form av transportmöjligheter och tillgång till lokaler.

Flera förslag som kan underlätta för förskolor och skolor att införliva kultur i undervisningen presenterades. Kulturförvaltningen har under 2018 arbetat vidare med att stärka tillgång till kultur med rapporten som utgångspunkt.

Genomförda insatser 2017-2018

Organisationsförändringar

Naturskolan

Uppsala Naturskola stödjer skolors arbete med att göra utomhuspedagogik till en naturlig del av verksamheten. Genom konkreta upplevelser och iakttagelser i naturen ges deltagarna en grund för att förstå ekologiska sammanhang och miljöpåverkan, och därmed förutsättning att utveckla ett miljöansvar. Naturskolan vill med sin verksamhet ge barn och unga positiva naturupplevelser.

Uppsala Naturskola låg tidigare under utbildningsförvaltningens avdelning för systemstöd, men ingår sedan årsskiftet 2017/2018 som en enhet i Uppsala Natur- och kulturcentrum på kulturförvaltningen, och har där en naturlig samarbetsplattform med det biologiska museet Biotopia runt naturpedagogik och skolan som målgrupp.

Skolbio

Vid årsskiftet 2017/2018 lade utbildningsförvaltningen ner sin skolbioverksamhet. Eftersom 2017 års rapport om tillgång till kultur i förskola och skola visade att skolbion har stor betydelse för resursenheter och elever med särskilda behov, valde kulturförvaltningen att ta över ansvaret för kommunens skolbiovisningar.

Inga medel överfördes mellan förvaltningarna i samband med att kulturförvaltningen tog över ansvaret. För att kunna erbjuda ett brett utbud av kvalitetsfilm till skolans alla stadier samt kostnadsfri transport för landsbygdsenheter, och därmed utveckla möjligheten att uppleva kultur, beslutade kulturnämnden att använda medlen avsatta för kulturgaranti 2018.

Samordnande funktion

Kulturförvaltningens stab har utvecklat sin samordnande roll gentemot förskola och skola avseende kultur. Under läsåret 2017/2018 genomförde kulturförvaltningen centralt samordnade projekt som nådde 6 248 elever och 928 förskolebarn. Kultursamordnare är vanligt förekommande i andra kommuner och underlättar för förskolor och skolor genom att ansvara för praktiskt genomförande, kontraktsskrivande, lokalbokning etc. Samordningen underlättar även för kulturutövare som slipper ha ett flertal kontaktpersoner och motparter under en kommunövergripande turné. Samordning är dessutom kostnadseffektiv då flera förskolor och skolor kan ta del av samma kulturprogram.

Samordning av kultur i skolan inleddes redan i samband med de särskilda barnkultursatsningar som kulturnämnden beslutade om 2015 (KTN-2015-0385) och 2016 (KTN-2016-0078). Under 2017 och 2018 har kulturförvaltningen intensifierat samordningen och genomfört kulturprojekt för flera förskolor och skolor, utöver de skolbiovisningar som förvaltningen tagit över ansvaret för. De centralt samordnade projekten har finansierats dels genom de statliga medlen Skapande skola och Skapande förskola, och dels genom samarbeten med andra aktörer, såsom Clowner utan gränser och Region Uppsala. Samordningen har varit mycket uppskattad av deltagande förskolor och skolor, men också av anlitade kulturutövare.

Effektiva kommunikationskanaler

Utveckling av digital bokningsfunktion

För att underlätta för alla förskolor och skolor att ta del av professionell kultur behövs en smidig administrativ process. I alla större kommuner finns en digital utbudskatalog med en smidig bokningsfunktion kopplad till systemet. En sådan funktion sparar mycket tid både för skolan och för kultursamordnaren. Dessutom ger systemen möjlighet att dra ut statistik och följa upp skolornas användande av kultur. Utan digitala funktioner krävs stora personella resurser för att manuellt ta fram material, arbeta med enkäter, skapa excelfiler etc.

Kartlägningsrapporten 2017 pekade på behovet av en smidig digital bokningsfunktion, för att kunna administrera tillgång till kultur för kommunens 10 000 förskolebarn och 25 000 grundskolelever, utan att behöva bygga upp en kostnadskrävande personalstab. Under hela 2018 har en upphandlingsprocess pågått för en sådan bokningslösning, finansierad av kommunstyrelsen. Enligt den nuvarande tidplanen för upphandling kan ett pilotprojekt genomföras i liten skala under våren 2019 och en lansering av bokningsfunktionen ske under hösten 2019. Bokningsfunktionen är en förutsättning för att kunna införa en kulturgaranti.

Tryckta programfoldrar med samlat utbud

Det kulturutbud som erbjuds Uppsalas förskolor och skolor samlas på en webbsida kallad Kubik Uppsala Pedagog. Sidan drivs av kulturförvaltningen, vilken också kvalitetsgranskar det presenterade utbudet. Inför vår- och höstterminen 2018 skickade kulturförvaltningen ut en tryckt programfolder till alla kommunens familjedaghem, förskolor och skolor, med ett urval av det aktuella utbud som finns på Kubik Uppsala Pedagog, och med tydlig hänvisning till webbplatsens mer utförliga presentationer. Utskicken har uppskattats enormt, och många enheter har hört av sig och velat beställa fler foldrar till sin enhet.

Utveckling av logistik runt kultur i förskola och skola

Busstransporter för förskolor/skolor på landsbygd samt till naturskolan

I 2017 års kartlägningsrapport konstaterades att en orsak till att landsbygdsenheter inte tar del av kulturutbudet är problem med transporter. Förskolor och skolor som reser med regional Kulturbuss är hänvisade till ordinarie busstidtabeller, och många busslinjer erbjuder inga praktiska möjligheter att hinna ta sig fram och tillbaka under skoldagen. Vidare tillåts enbart en klass per avgång att åka med, och många enheter ser det också som ett orosmoment att åka kollektivt med yngre barn.

Även om kulturutbudet idag till stor del är subventionerat för förskolor och skolor, så finns det ingen stödstruktur som täcker landsbygdsenheternas kostnader för busshyra, vilket innebär att enheter som måste ordna egen transport har högre kostnader än innerstadsskolor för samma kulturutbud. Kulturnämnden beslutade under 2018 att en del av de medel som avsatts för arbetet med kulturgaranti kunde användas för att bekosta landsbygdsenheters transporter till kulturprogram, i de fall då skolorna inte kan använda Kulturbuss-stödet.

Kulturnämnden beslutade även att avsätta medel för att kunna erbjuda kostnadsfri transport för samtliga skolor till Naturskolan under hösten. Naturskolan finns belägen i Hammarskog och tar emot klassbesök på olika teman beroende på årstid, såsom utedagar vid vattnet, utedagar i skogen och isdagar. De skolor som vill besöka Naturskolan har tidigare behövt hyra en egen buss eller ansöka om

regionens Kulturbuss-stöd men har då varit hänvisade till en enda ordinarie bussavgång till och från Hammarskog.

Lokalinventering

Rapporten 2017 efterlyste en översikt över lämpliga lokaler för kulturprogram i anslutning till förskolor och skolor, för att kunna säkerställa tillgången till kultur, framför allt på landsbygden. Under hösten 2018 har en inventering genomförts av kulturlokaler på landsbygden med fokus på barn och unga. Inventeringen visar på en brist på lämpliga kulturlokaler i närheten av barn- och ungdomsverksamhet på Uppsalas landsbygd. Inventeringen har funnit att de bäst lämpade lokalerna för barnkulturprogram för tillfället finns i allmänna föreningsägda samlingslokaler bygdegårdar, och ett riktat stöd föreslås till sådana föreningar för att förbättra förutsättningarna för barnkulturarrangemang.

Dialogarbete och omvärldsbevakning

Kulturpolitiskt program

I samband med framtagandet av ett nytt kulturpolitiskt program har ett omfattande dialogarbete genomförts, och bland annat har barnkultur lyfts fram som ett viktigt perspektiv. Bland annat arrangerades ett seminarium under 2017 med tema "Kultur för ett hållbart samhälle", där många röster betonade vikten av att erbjuda kultur för barn och unga.

Kulturutövare och egenregiverksamheter

I samband med kartläggningsarbetet inför delrapporten 2017 kontaktades alla kommunalt finansierade kulturutövare för barn och unga, samt större regionala och statliga aktörer som verkar i kommunen, med ett antal frågor om deras verksamhet riktad till barn och unga. Utöver detta har kulturförvaltningen också fört en löpande dialog med de större kulturutövare som skulle kunna spela en viktig roll i strukturen för en kulturgaranti, för att förankra den pågående processen. Många kulturutövare har uttryckt skepsis mot att erbjuda kostnadsfria program enbart mot en årskurs, men många ser möjligheten till en mer varierad och utvecklad verksamhet om de får möjlighet att ta betalt för övriga åldersgrupper.

Region och kommuner

Kulturförvaltningen har besökt samtliga större kommuners kulturförvaltningar och fått information om deras arbete med kultur i förskola och skola. Diskussioner har också förts med Stockholms och Malmös utbildningsförvaltningar, med Linköping som är nästkommande kommun i storlek efter Uppsala, och med Uppsala läns övriga kommuner om deras arbete med kultur i skolan. Kulturförvaltningen har en löpande kontakt med Region Uppsala som lyfter fram den kulturgarantimodellen i sin regionala kulturplan.

Arbete på nämndnivå

I september 2017 hölls ett seminarium för kultur- och utbildningsnämnderna, där kulturförvaltningen presenterade den genomförda kartläggningen av barns och ungas tillgång till kultur, och där nämnderna gemensamt diskuterade hur tillgången till kultur i förskola och skola kan stärkas. Där betonades bland annat vikten av att skolan får vara med och påverka utbudet, och man såg gärna att kulturförvaltningen arbetar med en pedagogisk referensgrupp som kan göra inspel gällande utbudet.

Andra viktiga aspekter som lyftes var samordning och logistik, kontaktpersoner på skolenheterna, strukturer för långsiktigt samarbete och en finansiering av modellen från kulturnämndens sida.

Förskolor och skolor

Kulturförvaltningen har genom många olika kontaktvägar med förskola och skola tagit in synpunkter om kultur i förskola och skola och om vilka behov som finns. Utbildningsförvaltningens ledningsgrupp har framfört sina synpunkter på en kulturgaranti. Uppföljning av gjorts av de centralt samordnade projekten, både på ledningsnivå och pedagognivå. Kulturförvaltningen arrangerade tillsammans med Uppsala Stadsteater en kväll då man bjöd in pedagoger att delta som en referensgrupp för arbetet med kultur i skolan. Uppsala Stadsteater har även egna pedagogträffar, och har vidarebefordrat viktiga synpunkter till förvaltningen. I samband med utvecklingen av en digital bokningsfunktion för kulturprogram i förskola och skola arbetade kulturförvaltningen efter SKL:s modell för en s.k. innovationsprocess, som bygger på ett användarorienterat arbete, och utvalda rektorer och pedagoger fick då ge sitt perspektiv på arbetet med kultur i skolan. Slutligen har kulturförvaltningens stab medverkat vid en studiedag för grundskollärare, med dialog runt deras önskemål om hur en kulturgaranti kan utformas.

På ledningsnivå i grundskola och utbildningsförvaltning uttrycks önskemål om stor valfrihet och lite styrning. Genom de centralt samordnade projekten framkommer däremot enbart en positiv inställning till en samordnad struktur med ett visst specifikt kulturutbud att välja från. Ett samordnat utbud har uppskattats av förskolans ledning i de Skapande förskola-projekt som kulturförvaltningen administrerat och genomfört åt landsbygdsförskolorna. De förskolepedagoger som tog del av utbudet var otroligt tacksamma för att få en sådan service som samordningen innebar, så att de kunde fokusera på själva kulturupplevelsen och det pedagogiska arbetet med barnen kopplat till upplevelsen. Med få undantag så har de flesta förskolor och skolor inga resurser att leta efter lämpliga kulturprogram, boka lokal, samordna flera barngrupper runt ett program och ordna med det administrativa och praktiska som hör till en kulturupplevelse. Att då presenteras ett färdigt kvalitetsgranskat utbud till enheten ses som uppskattat.

Pedagoger som pratat med Uppsala stadsteater har menat att en kulturupplevelse bör erbjudas till samtliga klasser i en aktuell årskurs, och inte i begränsad omfattning. Även i lärarnas workshops runt kulturgarantin framkom önskemål om ett styrt utbud för hela skolgången, där kulturförvaltningen sköter allt praktiskt. En fördel med kulturgarantins förutbestämda utbud är att det blir lätt att bocka av kulturens roll i läroplanen. Man vill kunna erbjudas samma program år efter år och ”jobba in det” i skolans verksamhet. Det finns en risk i att om exempelvis en årskurs 2 inte får göra det som samma årskurs gjorde året innan, så kan eleverna uppleva det som orättvist.

Med en för stor valfrihet menar man att det blir en extra börda att behöva välja bland många alternativ, ”man ser inte skogen för alla träd”. Man väljer gärna något man känner igen, och då går man kanske miste om något annat som man inte har hört talas om. Kulturgarantin ska enligt pedagogerna inte vila på eldsjälarna i skolan som har tid och särskild kunskap om kultur – det måste funka ändå. Som pedagog har man inte så mycket extra tid, och då är det bekvämt att bli serverad. Trösklarna som man måste ta sig över för att ta del av kultur ska vara låga.

Även om man erbjuds ett styrt utbud, så vill skolan däremot gärna vara med i en löpande planeringsprocess för ett kulturgarantiutbud. I dialogen runt kulturgaranti och det referensgrupparbete som genomfördes hos Uppsala Stadsteater betonades vikten av att varje skola har en kontaktperson för kultur som har en tydligt formulerad funktion, så att arbetet inte blir beroende av en viss person. Kontaktpersoner på förskolor och skolor möjliggör att alla skolenheter kan ta del av kultur. En av de första åtgärderna från berörda förskolechefer i de samordnade Skapande skola-projekten var att utse

kontaktpersoner på alla förskolor, då de såg det som en förutsättning för att kunna genomföra projektet ute på förskolorna.

Genom kontaktpersonen kan skolan också vara med och påverka utbudet. Samtliga skolor som kulturförvaltningen haft dialog med har särskilda kontaktpersoner för kultur, och de skulle gärna se att det fanns en referensgrupp där sådana kontaktpersoner fick tycka till om utbudet. Det finns dock ett starkt önskemål att referensgruppens arbete sker digitalt, då fysiska möten tar upp alltför mycket tid.

Vad gäller utbudet så ser pedagogerna det som viktigt att det måste kunna anpassas praktiskt till grupperns särskilda behov, dels praktiskt såsom föreställningstider och placering under läsåret för olika åldrar, dels innehållsmässigt som exempelvis konstformer som fungerar bättre än andra för vissa målgrupper, behov av uppsökande verksamhet, teman i utbudet som passar in i skolans arbete osv. Kulturgarantin ska utgöras av ett begränsat utbud med en aning valmöjligheter. Det är viktigt att det finns mycket god framförhållning i planeringsarbetet, framför allt för att kunna ha tillgång till lämpliga lokaler dagtid, som gymnastiksal och bygdegårdar.

Pedagoger från landsbygdsskolor skulle gärna erbjudas ett samordnat kvalitetsgranskat utbud, men betonar möjligheten till flexibilitet, då deras klasser ofta är små och skulle behöva åldersintegrerade erbjudande. Däremot kan uppsökande verksamhet för mindre grupper fungera årskursvis, som t.ex. workshops. För de små barnen är uppsökande verksamhet bättre än att behöva bussas till staden. Utbudet bör enligt pedagoger både inom och utom staden ha en blandning av uppsökande verksamhet och besök på kulturinstitutioner. Det finns också önskemål om att utbudet paketeras med för- och efterarbete, exempelvis med lärarhandledningar eller med uppföljande besök efter en kulturupplevelse.

En del pedagoger framhåller vikten av att kulturen ger nya perspektiv åt eleverna och vidgar deras vyer. Pedagoger framhåller också betydelsen av att utbudet dels låter barnet vara mottagare av en professionell kulturupplevelse, dels låter barnet själv delta i skapande verksamhet under ledning av professionella kulturutövare. Flera pedagoger lyfter fram kulturskolans uppsökande verksamhet ”Kulturskolan kommer”, som något man gärna skulle se i en kulturgaranti.

I mötet med kulturen lär sig elever att det finns flera yrkesmöjligheter inom kultursektorn, både på scenen och bakom. Med exempelvis Skapande skola-medel kan skolor komplettera med mer djuplodande projekt när man får se ”bakom scenerna” och lära sig mer om skapandeprocessens alla delar. Man framhåller vikten av att hålla en hög konstnärlig kvalitet på utbudet, och ser där en fördel i att kulturförvaltningen är med i processen och granskar utbudet.

I det dialogarbete som hållits finns en positiv förväntan på en digital utveckling med en ingång till ett samlat utbud och bokningsmöjligheter. Man ser också digital kommunikation som den bästa lösningen för kontakt mellan skolor och kulturförvaltning. Den kommunala grundskolan ser det som viktigt att kulturförvaltningens digitala utvecklingsprocess går hand i hand med deras utveckling av Pedagog Uppsala.

Planerade insatser 2019

Det utvecklingsarbete som inleddes under 2017 och 2018 för att stärka förskolor och skolors tillgång till kultur, och som till största delen finansierats av medel avsatta för arbetet med kulturgarantin, har fungerat bra och varit mycket uppskattat av berörda pedagoger och kulturaktörer, och kulturförvaltningen ser gärna att de nya strukturer som etablerats kan fortgå även under 2019.

Kommunikationsarbete

Fortsatt utveckling av digital bokningsfunktion

Enligt tidplanen kommer den digitala bokningslösningen för kulturprogram i förskola och skola, vilken upphandlats under 2018, att kunna testas under våren 2019 i mindre skala med en kulturaktör och en årskurs hos landsbygdsskolorna. Förhoppningen är sedan att fler kulturprogram och bokande skolenheter kan inkluderas i lösningen till hösten 2019.

Tryckta programfoldrar med samlat kulturutbud

Förskolor och skolor har uttryckt stor uppskattning över de programfoldrar som skickats ut terminsvis under 2018, med ett axplock av tillgängligt kulturutbud. Foldern är också viktig för de kulturaktörer som ingår i den och som själva slutat att skicka egna trycksaker, för att minska den enorma mängd av information som riktas till skolorna. Kulturförvaltningen vill därför gärna fortsätta med sådana programfoldrar under 2019, och har börjat samla in material från kulturaktörer inför våren.

Utveckling av Pedagog Uppsala

De kommuner som har en utvecklad struktur för kultur i förskola och skola har utöver en smidig bokningsfunktion ofta även en digital pedagogisk plattform, där kultur erbjuds som ett av många pedagogiska verktyg i det dagliga undervisningsarbetet. Målgruppen kan vara pedagoger i alla skolformer från såväl fristående som kommunala verksamheter. Den kommunala grundskolan har under 2018 utvecklat en sådan pedagogisk plattform, och har bjudit in kulturförvaltningen till samarbete runt arbetet med webbsidan. Den kommer att spela en mycket viktig roll för att nå ut till den kommunala grundskolan med kultur.

Busstransporter för förskolor/skolor på landsbygd samt till naturskolan

De busstransporter som genomförts med kulturnämndens stöd under 2018 har gett mycket positiva effekter på landsbygdsskolornas tillgång till kultur, och har enligt skolorna spelat en avgörande roll för deras deltagande. Även för naturskolan har busstransporter varit en viktig utvecklingsfaktor, då man har kunnat fördubbla sin verksamhet riktad till skolan. Kulturförvaltningen föreslår därför en fortsatt satsning på busstransporter för landsbygdsskolor och till Naturskolan.

Skolbiovisningar

Kulturförvaltningen tog över skolbioverksamheten 2018, när den lades ner av utbildningsförvaltningen, och verksamheten är mycket uppskattad av de besökande skolorna. Under 2018 har helt nya skolor hittat till skolbion, och positiva exempel har lyfts fram där man kunnat använda filmerna som en del av temaarbeten i undervisningen. Eftersom skolbio också i tidigare kartläggningsarbete visat sig vara viktig för målgrupper med särskilda behov föreslår kulturförvaltningen en fortsatt skolbioverksamhet i kulturförvaltningens regi.

Utveckling och förstärkning av arrangörsstöd

Under 2017 och 2018 ökade skolors bokningar av scenkonst med arrangörsstöd kraftigt jämfört med 2016, och under båda åren förstärktes avsatt budget med medel för kulturgarantiarbete. Under hösten 2018 arbetar kulturförvaltningen med att ta fram ett remissförslag för ett reviderat arrangörsstöd, och en eventuell förändring av stödet skulle kunna ske antingen inför höstterminen 2019 eller inför 2020.

Intentionen är att kunna inkludera fler konstformer än dans och teater i det subventionerade utbudet för förskola och skola. Kulturförvaltningen föreslår att arrangörsstödet för 2019 ligger i nivå med 2017 och 2018, och förstärks något för att kunna ta höjd för fler konstformer under hösten 2019.

Särskilda satsningar

I nämndens strategi för att nå målet att utveckla barns och ungas möjligheter att utöva och uppleva kultur, ingår att genom samverkan med utbildningsnämnden få extern finansiering. Kulturförvaltningen beviljades under 2018 statliga medel för kultur i kommunala förskolor med låg tillgång till kultur, vilket i Uppsala kommun berörde landsbygdens förskolor och familjedaghem. För våren 2018 beviljades 940 tkr, och för läsåret 2018/2019 500 tkr. Under hösten 2018 finansierade kulturnämnden också musikföreställningar på Uppsala Konsert & Kongress, till vilka landsbygdsförskolorna får resa med egna bussar. Landsbygdsförskolorna har uttryckt stor uppskattning över att få ta del av kulturupplevelser i sin närhet, att få besöka kommunens konserthus och att få hjälp med det praktiska runt besöken, då förskolor har mycket liten möjlighet till sådant arbete.

Kulturförvaltningen har som nämnts samordnat även andra satsningar för målgrupper som behöver ett kompletterande kulturutbud, som exempelvis Clowner utan gränsers Skratturné på landsbygdsskolor, en ordlös föreställning med Pantomimteatern för hörselklasser och nyanlända elever och en rockmusikal med Riksteatern på Uppsala Konsert & Kongress för högstadiet. Förvaltningen föreslår att medel avsätts för att kunna fortsätta med samordnade särskilda insatser för ett brett och flexibelt utbud som når grupper som annars har svårt att ta del av kultur.

Modell för kulturgaranti i Uppsala kommun

Definition av begreppet kulturgaranti

Många kommuner i landet har skapat något som kallas kulturgaranti. Begreppets betydelse varierar något, men det som kan sägas vara ett genomgående drag är att alla elever i grundskolans årskurser får en kulturupplevelse, oftast i form av ett professionellt kulturarrangemang. Kulturupplevelsen är kostnadsfri för den enskilda skolan. Arrangemanget förbereds och följs upp i klassen så att varje elev får möjlighet att reflektera, och så att pedagogerna kan använda sig av arrangemanget i sin undervisning.

Kulturgarantin kan ibland vara mer omfattande och inkludera förskola eller gymnasium, erbjuda mer än en upplevelse per läsår, eller låta upplevelsen åtföljas av ett kulturpedagogiskt program. I någon enstaka kommun har kulturgarantin en snävare omfattning och erbjuds enbart en åldersgrupp per stadium.

Utformningen av en kulturgaranti bygger på skolans uppdrag att arbeta med estetik, kultur och skapande genom att både se till att alla elever får kännedom om samhällets kulturutbud och använda estetiska uttryckssätt och skapande arbetssätt som en del av undervisningen. Genom att i olika årskurser erbjudas en viss sorts förutbestämda kulturella uttryck, så har eleven efter avslutad skolgång tagit del av en stor del av samhällets kulturutbud.

Traditionell kulturgaranti

Den traditionella kulturgarantin handlar om att elever erbjuds minst ett årskursspecifikt utbud per läsår eller per termin, för att alla barn i kommunen ska få möta kultur. I vissa kommuner inkluderas även förskolan och gymnasiet i garantin, och ofta kan garantin bestå av en upplevelse per termin. För varje årskurs erbjuds ett visst förutbestämt program, ofta med olika konstformer jämnt fördelat över skolgången. En målsättning är att alla elever, när de går ut årskurs 9, ska ha mött olika kulturella uttryck och fått utöva kultur på egen hand. Modellen har en tydlig koppling till läroplanerna som säger att eleverna ska få prova på olika estetiska uttryck, få kunskap om samhällets kulturutbud och lära känna det lokala kulturlivet.

Vanligtvis tas utbudet fram av en kultursamordnare, i dialog med en referensgrupp bestående av pedagoger, som också är skolenheternas kontaktpersoner. Kultursamordnaren sköter programinköp och allt administrativt arbete. I kommuner med en kulturupplevelse per läsår är programmen ofta anpassade terminsvis, så att vissa stadier har program under hösten och andra under våren, för att inte krocka med nationella prov eller andra undervisningsinslag som är resurskrävande.

Den traditionella kulturgarantin är vanlig i mindre kommuner, där ett begränsat antal barn per årskurs tar del av utbudet. På grund av det lilla formatet, där kultursamordnaren kan ha tät kontakt med varje skolenhet och effektivt följa upp alla program, uppnås nästintill 100 procents deltagande.

Modulbaserad kulturgaranti

Skolorna erbjuds enligt den modulbaserade kulturgarantin ett årskursspecifikt utbud, men utbudet presenteras som en modul, där skolan får välja mellan olika alternativ. Det totala erbjudna utbudet är inte större än om enbart ett program erbjudits, utan det räcker enbart om alla skolor väljer jämnt fördelat mellan de olika alternativen. Skolan är inte garanterad sitt förstahandsval, utan om många väljer ett alternativ kanske skolan måste välja ett annat än det önskade, eller så kanske de väljer att avstå.

Stadiebaserad kulturgaranti

Det utbud som erbjuds skolan riktar sig till ett antal stadier, och innehåller samma antal konstformer eller Uppsalaspecifika kulturupplevelser som ingående årskurser. Skolan kan då välja när under perioden som eleverna kan ta del av utbudet, utifrån skolans individuella planering. Skolan är inte garanterad att det finns plats om flera skolor väljer samma program, och om det då handlar om ett program som sparats till den sista årskursen i stadiet, så skulle det kunna leda till att eleverna har gått miste om någon av de garanterade upplevelserna.

Användaranpassad kulturgaranti

En alternativ metod att införa en modell för kulturgaranti är att inleda arbetet med en mer flexibel och användaranpassad struktur, som tar längre tid att bygga upp, men som ger en längre startsträcka för anpassning för kultursamordnare, kulturaktörer och skolor. Genom att följa upp skolors bokningar av ett befintligt kulturutbud, kan kulturförvaltningen i dialog med användarna successivt bygga upp ett åldersanpassat utbud, göra särskilda insatser mot åldersgrupper och områden där bokningsfrekvensen är låg, och köpa in kompletterande utbud där det saknas en bredd. Modellen är till en början inte en kulturgaranti i traditionell bemärkelse, där eleverna garanteras ett visst antal konstformer genom skoltiden, men kan genom noggrann uppföljning och kontinuerliga insatser säkerställa att alla skolor regelbundet tar del av någon form av kultur. Efter flera års arbete med utveckling, anpassning och dialog kan också en modell för kulturgaranti som fungerar för alla parter så småningom vara på plats.

Kostnad för införande av kulturgaranti

Kostnader för kultur i förskola och skola är knutet till antalet barn och elever som är inskrivna i verksamheterna. Med ett förväntat ökande invånarantal i kommunen kommer även kostnaderna för en kulturgaranti, där barn ges rätt till kulturupplevelser, att öka i samma takt. I Uppsala kommun finns i nuläget ca 2 500 barn per årskurs eller åldersgrupp i förskolan. I vissa andra kommuner med kulturgaranti planerar man budgetposten för kultur i skolan så att den löpande justeras efter kommunens invånarantal.

Den effektiva kostnaden för kulturgarantin påverkas av vilken nivå av valfrihet som skolan erbjuds i modellen för kulturgaranti. Om man exempelvis ser på en turnerande teaterföreställning, så skulle flera klasser från olika skolor kunna bokas in vid samma föreställningstillfälle, och kostnaden per elev blir mindre. Om flera föreställningar dessutom kan bokas in i samma lokal under samma dag sjunker oftast kostnaden ytterligare. Det blir då angeläget att närliggande skolor tar del av samma föreställning, och därmed styrs till ett begränsat utbud.

Om närliggande skolor istället erbjuds möjligheten att välja olika teaterföreställningar, så behöver kulturförvaltningen boka in ytterligare lokaltid och olika föreställningar för de olika skolorna. Effekten blir då både att publikplatser står tomma vid varje föreställning, och att kostnader för lokalhyror och föreställningar fördubblas, trots att antalet elever som får ta del av kultur inte ökar. Motsvarande kostnadsökningar sker även för andra konstformer och kulturyttringar. Behovet av valfrihet bör vägas mot behovet av kostnadskontroll.

Kostnaden för att ta in professionell kultur varierar vidare beroende på konstform, gruppstorlek, behov av lokaler, behov av transport osv. En uppskattad genomsnittlig grundkostnad för en kulturgaranti i flera årskurser, utifrån nuvarande kostnadsnivåer för kulturprogram, lokaler busstransporter etc är 220 kr per barn eller 550 tkr per åldersgrupp/årskurs. Kostnaden avser då en kulturupplevelse per läsår i ett samordnat utbud, där flera skolor kan ta del av samma upplevelse vid exempelvis dansföreställningar

och musikkonserter. Om samordning inte är möjligt, så som är fallet i en struktur med större valfrihet där närliggande skolor kan välja olika former av utbud för samma åldersgrupp, kan kostnaden för garantin blir flerdubbel.

En stor del av det kostnadsfria kulturutbud som idag erbjuds förskolor och skolor ligger finansierat inom kommunala bolag samt kulturnämndens egenregi och stödformer. För en närmare kostnadsberäkning behöver det klargöras om befintlig kostnadsfri verksamhet ska förändras eller kvarstå, vilka delar av befintlig verksamhet som ska ingå i en kulturgaranti, om något i befintlig verksamhet ska avgiftsbeläggas för förskola och skola, och på vilket sätt kulturutbud som idag är subventionerat men inte kostnadsfritt ska förhålla sig till det kostnadsfria utbudet.

Om en stor del av befintligt utbud ska ingå i en kulturgaranti, och inte utökas med ny verksamhet utan omformas ur nuvarande utbud, så är en kulturgaranti delvis redan finansierad, och behöver enbart förstärkas med kompletterande kulturutbud och administrativa kostnader såsom busstransporter, lokalhyror och personella resurser. Om det däremot är så att ny verksamhet ska skapas av befintliga aktörer, så krävs ytterligare nya medel att lägga in i modellen för kulturgaranti. Som exempel kan nämnas det önskemål som framfördes av pedagoger, att Uppsala kulturskolas satsning "Kulturskolan kommer" – som idag finansieras med statligt stöd och ligger utöver ordinarie verksamhet – blir en del av kulturgarantins utbud.

Utöver kostnader för själva kulturgarantin tillkommer kostnader för personella resurser för att kunna administrera och samordna modellen.

Kulturförvaltningens analys

Förutsättningar för en kulturgaranti i Uppsala kommun

Ansvars- och kostnadsfördelning gällande kultur i förskola och skola

Enligt reglementet för kommunens nämnder bär kulturnämnden det övergripande ansvaret för Uppsalas kulturpolitik. Om en kulturgaranti ska införas i skolan behövs ett tydliggörande av hur samarbetet ska se ut mellan kulturförvaltningen och övriga berörda instanser, såsom utbildningsförvaltningen med dess Skapande skola-administration och de enskilda skolenheterna samt kommunala bolag med berörda verksamheter. För en fungerande och långsiktig struktur för en garanti behövs tydliga ekonomiska ramar och en formaliserad ansvarsfördelning.

Huvudansvaret för estetiska inslag i undervisningen ligger hos skolan. Även om man kan dra nytta av kulturlivet och kulturförvaltningen med sina samordnande funktioner så har skolan ändå det yttersta ansvaret och behöver vara en aktiv samarbetspart. För att insatser i form av en kommunal kulturgaranti långsiktigt ska få genomslag i undervisningen krävs ett engagemang från skolans sida. Omvänt gäller att insatser och kulturprogram som planeras och genomförs av kulturförvaltningen behöver ha en tydlig koppling till skolornas pedagogiska arbete, för att vara ett stöd i pedagogernas arbete med estetiska läroprocesser.

Kulturförvaltningen spelar en viktig roll för de enskilda skolenheterna när det handlar om att avlasta dem från administrativa bördor runt kulturupplevelser. Det pedagogiska arbetet kring estetiska läroprocesser är en uppgift för skolans personal, men alla de aspekter kring en kulturupplevelse som inte är kopplade till själva lärandet går att lyfta från pedagogernas arbetsuppgifter och lägga på andra funktioner, så länge de olika aspekterna hålls samman genom tydliga rutiner och effektiva former för samarbete.

Kulturförvaltningens förslag är att kulturnämnden finansierar det kulturutbud som ingår i kommunens kulturgaranti. I de fall där kommunala bolags utbud ingår i kulturgarantin, sker en intern överenskommelse inom kommunen mellan kulturnämnd och bolag. De statliga medlen Skapande skola finansierar andra särskilda kulturprojekt och ingår inte i finansieringen av kulturgarantin, då dessa medel går till skolhuvudmannen och är svåra att planera för från år till år. De ger också en ytterligare valfrihet till den enskilda skolan att välja kulturutbud på egen hand.

Införande av samordnande funktion

En förutsättning för en fungerande kulturgaranti är en eller flera kultursamordnare som planerar gemensamma kulturprogram åt förskolor och skolor, bistår med det praktiska runt lokaler och värdskap och därmed sänker den enskilda skolenhetens kostnad och arbetsinsats, eller erbjuder föreställningen helt kostnadsfritt till skolenheten, beroende på kommunens stödstrukturer. Funktionen samordnar också skolenheternas kontaktpersoner. Även om en kulturgaranti inte införs skulle en kultursamordnare minska de enskilda skolenheternas kostnader och arbetsinsatser runt kulturupplevelser.

För att uppnå en reell garanti behövs vidare en funktion som följer upp genomförda kulturprogram och kontinuerligt utvecklar verksamheten. Med en teknisk lösning för bokningsprocessen kan också statistik integreras i programmet, men själva resultatet måste analyseras för att vara av värde för en utvecklingsprocess. Med kommunens nuvarande organisation skulle såväl samordning som uppföljning kunna förläggas inom kulturförvaltningen. En arbetsgrupp av kultursamordnare skulle

kunna bildas, som tillsammans planerar det praktiska genomförandet av kulturprogrammen i kommunen.

Samtliga tre större kommuner än Uppsala har flera kultursamordnare ute i olika stadsdelar, och även en kommun av Uppsalas storlek skulle behöva fler kultursamordnare än en. Sådana funktioner skulle eventuellt kunna läggas i redan befintliga tjänster, såsom verksamhetsledare på kulturcentrum eller barnbibliotekarier på landsbygdsbibliotek. Dock skulle det ändå finnas behov av förstärkta resurser avhängigt av kulturgarantins omfattning.

Införande av kontaktpersoner på skolenheter

Att införa en eller flera kontaktpersoner på varje skolenhet, vilka sköter kontakten gentemot kultursamordnaren, skulle innebära att skolenheten nås av information på samma nivå, oavsett om det handlar om en fristående eller en kommunal enhet. Kontaktpersonen utses av rektorn eller förskolechefen och har dennes stöd att ta emot information om kultur och förmedla vidare till sina kollegor, att delta vid utbudsdagar och fortbildningstillfällen inom kulturområdet, att tillsammans med kultursamordnare och övriga kontaktpersoner planera kulturutbudet, att eventuellt boka in skolenheten på aktuella kulturprogram samt att i vissa fall bistå turnerande kulturaktörer på plats i skolan.

Kontaktpersoner för kultur har funnits tidigare i Uppsala kommun, och systemet skulle behöva återupplivas för en fungerande kulturgaranti. Det är oklart vilka kostnader ett sådant system skulle generera för skolan, då det beror på vilken tjänst det är som innehar funktionen, och vilket utrymme funktionen ges i den ordinarie tjänsten.

Införande av referensgrupp

I alla kommuner med en fungerande kulturgaranti finns en eller flera referensgrupper som sammankallas av kultursamordnare och som består av kontaktpersoner på skolenheterna. I små kommuner kan samtliga kontaktpersoner ingå, men i större kommuner har man ofta referensgrupper för olika åldersgrupper eller andra indelningar. Referensgrupparbetet säkerställer att kulturutbudet fungerar för skolenheternas planering och verksamheter. Genom kultursamordnare säkerställs ett kvalitativt utbud och genom pedagogerna uppnås en tydlig förankring av kulturen i undervisningen.

Även Uppsala kommun skulle behöva ett system för referensgrupper, där kultursamordnare och kontaktpersoner på skolenheterna i mindre konstellationer träffas och planerar kulturutbudet. Beroende på hur kultursamordnarnas funktioner ser ut och hur den slutliga modellen för kulturgaranti ser ut, kan grupperna antingen delas upp efter geografiskt område eller efter åldersgrupper, eller både och. I dialog med pedagoger har framkommit önskemål om att referensgruppernas arbete främst skulle skötas digitalt, då pedagoger har en hög arbetsbelastning och har svårt att ta sig till fysiska möten.

Utveckling av digital bokningslösning

Under 2018 pågår som ovan nämnts en upphandling av en digital bokningslösning för kulturprogram i förskola och skola, och när lösningen är igång kommer själva driften att finansieras av kommunstyrelsen, medan kostnader för de personella resurserna för att administrera den ligger hos kulturnämnden. En uppskattad årlig kostnad är 150 tkr för drift och initialt 250 tkr för administration av systemet.

Inköp av kompletterande utbud

I det befintliga kulturutbudet i Uppsala kommun saknas utbud såväl inom en del konstformer som för vissa åldersgrupper, och pedagoger har efterfrågat ett mer varierat och brett utbud än det som erbjuds genom enbart det lokala kulturlivet. Kulturförvaltningen skulle därför behöva köpa in kompletterande utbud. En liknande modell finns i alla kommuner med kulturgaranti, även i de kommuner som har ett starkt lokalt kulturliv.

Kostnadsfria busstransporter

I Malmö stad erbjuder kulturförvaltningen så kallade kultur- och naturbussar för förskolor och skolor till de kulturprogram som finansieras av kulturförvaltningen och vissa utvalda naturresmål. Malmös elevstatistik skiljer trots sin storlek inte väldigt mycket från Uppsala, så en motsvarande kostnad för busstransporter i Uppsala skulle kunna förväntas ligga på ungefär densamma som Malmös, vilket är 1 000 tkr. Uppsala har också landsbygdsskolor som ligger långt från innerstaden, så antalet restimmar i Uppsala kan troligtvis ligga högre proportionellt sett än i Malmö.

Om ett kulturutbud ska presenteras som en verklig garanti, så är kostnadsfri transport för skolan en förutsättning för att det ska gå att genomföra. Tidigare satsningar på transportservice har som nämnts gett mycket positiva effekter för skolornas tillgång till kultur, såväl gällande landsbygdsenheter som besök på Naturskolan i Hammarskog.

Uppföljning

Uppföljning av i vilken grad skolenheter tar del av kultur kan ske automatiskt med en digital bokningsfunktion som är kopplad till kommunens elevdatabas. En sådan lösning är under upphandling, och kommer att finnas på plats och vara till hjälp under införandet av en kulturgaranti i Uppsala kommun.

Strategi för kulturarv

Kulturförvaltningen har i uppdrag att ta fram en strategi för hur nämnden arbetar med kulturarvsområdet, och under hösten har en tjänst som strateg för kulturarv tillsatts. Uppsala kommun präglas av ett starkt kulturarv med flera aktörer inom området med verksamhet riktad till skolan. Det finns flera sätt att arbeta med kulturarv i skolan. Som exempel kan nämnas Tierps kommun, som utöver sin kulturgaranti även har en särskild satsning i samarbete med lokala föreningar, för att lyfta det lokala kulturarvet och ge kommunens elever kunskap om detta. Elever i grundskolan besöker en gång per läsår en plats som är viktig för det lokala kulturarvet.

Kulturförvaltningen undersöker förutsättningarna för att integrera Uppsala kommuns kulturarvsresurser i det kulturutbud som erbjuds skolan. Det kommande strategiska arbetet inom kulturarvsområdet kommer att ge effekter på utvecklingen av en kulturgaranti och arbetet med kultur i skolan.

Påverkan på Uppsalas kulturliv och skolors budget

Som tidigare nämnts så lade Uppsala kommuns kulturnämnd 2015 uppskattningsvis runt 11 miljoner kronor för att, genom egen verksamhet eller kulturutövare med olika former av stöd, erbjuda kostnadsfri eller subventionerad kultur riktad till förskola och skola. Med dessa medel nåddes drygt 1 000 barn- och elevgrupper, vilket skulle kunna motsvara hela grundskolan. Dessa grupper bestod

emellertid ofta av samma elever, som tog del av flera kulturupplevelser. För att säkerställa tillgång till kultur för alla elever, behövs en effektiv struktur som följer upp elevernas kulturkonsumtion utan att öka den administrativa bördan för skolor eller kulturutövare.

Beroende på vilken modell för kulturgaranti Uppsala kommun inför, och beroende på hur modellen ska korrelera till övrigt kulturutbud, kan Uppsalas kulturutövare både inom och utom kulturgarantin påverkas. Om en kulturutövare som tidigare erbjudit allt utbud kostnadsfritt för skolan, istället ska erbjuda ett visst utbud inom kulturgarantin men börja ta betalt av skolan för övrigt program, påverkas självklart kulturutövarens budget och behov av stöd från kulturnämnden. Men även de skolor som tagit del av ett brett utbud, med fler än en kulturupplevelse per läsår, kommer att få ökade kostnader, om de måste börja betala för de kulturupplevelser som ligger utöver kulturgarantin.

Översyn av arrangörsstöd

Arrangörsstödet infördes 1993 och innebär en subvention av föreställningskostnaden på upp till 75 procent av förskolans eller skolans kostnad, och beviljas enbart till föreställningar som spelas av professionella scenkonstgrupper med kulturstöd från kulturnämnden.

Under 2017 ändrades rutinerna för arrangörsstödet, vilket underlättade förskolors och skolors ansöknings- och redovisningsprocess. De förändrade rutinerna gav en kraftig ökning av antalet inkomna ansökningar, och kulturnämnden beslutade att förstärka de 660 tkr som avsatts för arrangörsstöd i 2017 års budget med ytterligare 500 tkr från medel för kulturgarantin. Inför 2018 budgeterades enbart 700 tkr för arrangörsstöd, då intentionen var att ha en kulturgaranti på plats under året, och med den en reviderad stödform istället för arrangörsstödet. När införandet av kulturgarantin senarelades och arrangörsstödet kvarstod oförändrat, med samma höga ansökningstryck som under 2017, förstärktes budgeten åter med 330 tkr från medlen för kulturgaranti.

Det finns inga tecken på att skolans efterfrågan av scenkonstföreställningar kommer att minska under 2019, vilket indikerar att ett liknande förstärkning av budgeten för arrangörsstöd behövs även för kommande år. Under hösten 2018 pågår en översyn av arrangörsstödet, som löper parallellt med arbetet med utvecklingen av kulturgarantin, då den valda modellen kommer att ge konsekvenser för övrigt kulturutbud. Tidigare dialogarbete har visat att skolorna vill ha ett subventionerat utbud även inom andra konstformer än scenkonst, och man har också efterfrågat ett utbud med andra kulturaktörer än de Uppsalabaserade med stöd från kulturnämnden. Förvaltningen utreder möjligheterna att involvera fler aktörer och konstformer i ett subventionsstöd, och återkommer under 2018 med ett remissförslag till en reviderad stödform.

Konsekvenser av en traditionell kulturgaranti i Uppsala kommun

I Uppsala kommun finns i nuläget ca 2500 barn och 100 klasser per årskurs. Med så många barn skulle ett utbud inom en kulturgaranti till största delen behöva vara byggt på konstform snarare än en enskild aktör. Exempelvis skulle en årskurs kunna erbjudas en dansföreställning, men flera grupper skulle behöva anlitas för att genomföra föreställningar för de 100 klasserna, i parallella turnéer eller spelperioder. Flera aktörer skulle kunna jobba mot samma årskurs även inom andra konstformer, som exempelvis Bror Hjorths hus och Uppsala konstmuseum, eller Biotopia och Naturskolan. För någon årskurs skulle det garanterade utbudet kunna bestå i elevens eget skapande, under ledning av en professionell kulturutövare. Utbudet skulle läsårsvis kunna planeras i samarbete med skolorna, så att det anpassas efter skolans behov. För att kunna förlägga resurseffektiva turnéer och uppsökande verksamhet skulle närliggande skolor behöva samordna sig runt utbudet.

Det är också möjligt att i en kulturgaranti inkludera att eleverna ska ha upplevt eller besökt något Uppsalaspecifikt, såsom Uppsala Konsert & Kongress, Uppsala Stadsteater, Bror Hjorths hus eller liknande. Många kulturinstitutioner och större kulturaktörer med kommunalt stöd har redan idag besökarstatistik som rör sig runt samma antal som det finns barn per åldersgrupp. Uppsala kulturskolas allsångskonsert på Uppsala konsert & kongress som tar emot 4 500 besökare från åk 1 och 2. Sådana aktörer skulle således ha kapacitet att ta emot en hel årskurs per läsår och redan vara finansierade inom kulturnämndens eller bolagens budget.

En del av kostnaden för den traditionella kulturgarantin är redan finansierad inom kulturnämnden genom egenregi och stödmottagare. Nästan samtliga av dessa kulturutövare skulle emellertid behöva lägga om sitt utbud och ha en mer ensidig målgrupp för verksamheten. Om detta ska undvikas så skulle många kulturaktörer behöva utökat stöd för att kunna behålla en bred målgrupp och istället bygga på ny verksamhet för utvalda årskurser. Ett alternativ skulle också vara att de enbart får stöd för den utvalda årskursen och tvingas finansiera övrigt utbud genom att ta betalt av skolan.

För vissa åldersgrupper skulle kulturförvaltningen behöva köpa in kompletterande utbud för att balansera mellan olika konstformer och utöka alternativen inom utbudet. En stor del av övrigt utbud i den beskrivna modellen i nuläget finansieras i nuläget av verksamhetsstödet till kulturverksamhet. Frågan uppstår då om de medel som går just till kostnadsfri kulturverksamhet för förskola och skola skulle lyftas ur verksamhetsstödet och istället användas för att köpa in utbudet från kulturutövaren. I ett system med bidragsgivning till fria kulturutövare har kommunen ingen rådighet att styra över det utbud som kulturutövaren skapar. Om kommunen däremot köper en konstnärlig tjänst görs en överenskommelse över vilket utbud som förväntas.

En fördel med en traditionell kulturgaranti är att den är lätt att arbeta in i en struktur, då den är förutsägbar, anpassad till läroplanen och inte kräver en stor motprestation av skolan. Merparten av de pedagoger som förvaltningen haft dialog med förordar en sådan struktur. Deltagarstatistiken kommer troligtvis att bli relativt hög. En nackdel är att den kan kännas lite tråkig för kulturutövare som ständigt ingår i modellen, exempelvis inom egenregin, och att en del pedagoger kan uppleva det som att de har lite att säga till om vad gäller strukturen, att de får ”kulturen i knät”.

På ledningsnivå i grundskola och utbildningsförvaltning uttrycks önskemål om stor valfrihet och lite styrning. På pedagognivå uppskattas en samordnad struktur med ett visst specifikt kvalitetsgranskat kulturutbud.

Konsekvenser av en modulbaserad kulturgaranti i Uppsala kommun

Upplägget för modul-lösningen i stort sett detsamma som för den traditionella kulturgarantin. Mycket finns redan idag finansierat inom kulturnämndens budget, och en del kompletterande inköp måste göras. Dock ökar kostnaden markant om man inte kan samordna utbud för närliggande skolor, utan exempelvis måste turnélägga två olika föreställningar för två skolor, istället för att kunna visa samma föreställning för de två. Valfriheten för den enskilda skolan blir något större, men kostnaden dubblar. Även här måste ett beslut tas om huruvida skolorna behöver betala för det utbud som ligger utanför kulturgarantin, ett utbud som idag till stor del är kostnadsfritt för skolan.

En stor skillnad jämfört med den traditionella kulturgarantin är att kulturförvaltningen, som lägger utbudet i samarbete med referensgrupper, måste förutspå i vilken omfattning de olika alternativen inom modulen kommer att efterfrågas. Om en felaktigt planerad fördelning planeras och finansieras, kan det innebära att en stor del av skolorna väljer att avstå, om det inte får det alternativ de önskar, och en stor del av de inbokade programmen kan stå med sysslolösa anlitade kulturutövare och bortkastade skattemedel. Troligtvis sker en kontinuerlig utveckling som leder mot större möjligheter att förutse

vilket utbud som efterfrågas, men den första tiden kan vara känslig, särskilt om det finns tomma platser och inställda föreställningar samtidigt som övrigt kulturutbud kostar pengar.

Konsekvenser av en stadiebaserad kulturgaranti i Uppsala kommun

Som i ovan nämnda modeller finns mycket idag finansierat inom kulturnämndens budget, och en del kompletterande inköp måste göras. Valfriheten kan liksom med den modulbaserade modellen medföra en ökad kostnad när utbud inte kan samordnas mellan närliggande skolor. Även här måste ett beslut tas om huruvida skolorna behöver betala för övrigt utbud, idag till stor del kostnadsfritt.

Kulturförvaltningen, i samarbete med pedagogisk referensgrupp, kommer att ha svårt att förutspå efterfrågan på utbudet från år till år, och det finns stor risk för felaktigt planerade insatser, framför allt för de yngre årskurserna. Även om kulturförvaltningen kan avläsa i statistiken vilket utbud som möjligtvis kan efterfrågas under det sista året i det aktuella stadiet, så kan det kräva orimliga fluktuationer i personella och övriga resurser hos de kulturaktörer som har fast anställd personal.

Konsekvenser av en användaranpassad kulturgaranti i Uppsala kommun

Uppsala kommuns kulturutbud för barn och unga är unikt, på så sätt att förskolor och skolor redan idag erbjuds ett stort och brett kulturutbud att välja från, helt kostnadsfritt. Ingen annan kommun har en sådan sorts valfrihet, utan antingen har man ett brett utbud som skolan får betala för, som i Göteborg och Stockholm, eller så har man ett brett utbud som är kostnadsfritt men uppstyrt av kulturförvaltningen, som i Malmö. Konsekvensen av den nuvarande situationen i Uppsala är att valfriheten är stor för skolorna, men att kulturutbudet främst kommer vissa skolor till del, medan andra blir utan.

En stor utmaning med att införa en kulturgaranti i en kommun som Uppsala, som tidigare haft en sådan gränslös frihet i utbudet, är att många skolor troligtvis inte kommer att se en kulturgaranti som en möjlighet, utan som en begränsning. Ett alternativ till att införa en regelrätt kulturgaranti med ett visst utvalt utbud – med eller utan alternativ – och samtidigt införa kostnader för övrigt utbud, är att låta det befintliga utbudet långsamt omvandlas till en kulturgaranti, genom att följa skolornas användarmönster under en tid.

I Malmö stad köper kulturförvaltningens barnkulturenhet in kulturevenemang för förskolor och skolor, i samarbete med kontaktpersoner inom skolans och förskolans förvaltningar. Barnkulturenheten har också ett nära samarbete med kommunala kulturverksamheter och bolag för att gemensamt erbjuda en bred palett av kostnadsfri kultur till förskola och skola. Förskolor och skolor tar del av utbudet genom en digital bokningssida, och genom att sidan är sammankopplad med kommunens elevdatabas, kan kulturförvaltningen följa upp vilka skolor som inte tar del av kultur, och göra särskilda satsningar för dessa.

I samband med att Uppsala kommun inför den digitala bokningslösningen för kulturprogram i förskola och skola, så kommer kommunen för första gången ha en praktisk möjlighet att följa upp vilka skolenheter och årskurser som tar del av vad, och vilka skolenheter som blir utan. Det öppnar för möjligheten att göra insatser där det behövs i form av kompletterande utbud för vissa målgrupper, flexibilitet gällande programtider osv. Kulturförvaltningen kommer också att ha möjlighet att analysera skolornas deltagande utan att behöva störa verksamheterna med enkäter och liknande.

För vissa grupper kommer det att finnas större erbjudanden i kulturutbudet, såsom allsångskonserten och större uppsättningar på Uppsala stadsteater, men det kommer också finnas möjlighet att erbjuda

flera mindre program från egenregi och stödmottagare, där platserna inte räcker till alla, men där man kan följa upp deltagande för att se var större satsningar måste göras i framtiden. En löpande dialog kan hållas med kulturutövare inom befintlig budget för att utveckla ett framtida utbud anpassat efter skolans efterfrågan, och kulturförvaltningen kan köpa in program för att komplettera utbud där det saknas, för särskilda målgrupper eller inom särskilda konstformer.

Modellen med den användaranpassade och successivt framväxande kulturgarantin liknar till en början de garantimodeller som erbjuder stor valfrihet men risk att elever går miste om vissa specifika konstformer och kulturupplevelser under sin skolgång. Skillnaden är att det stegvisa införandet inte orsakar några större plötsliga konsekvenser vare sig i det befintliga utbudet hos kulturutövare inom kulturnämndens budget eller för skolan, och att det skulle finnas möjlighet att införa en mer strukturerad kulturgaranti efterhand. Genom en dialog med rektorer eller utsedda kontaktpersoner kan det framtida systemet finjusteras enligt skolans behov, och genom dialog med kulturutövare kan ett utbud med bredd och kvalitet skapas för alla åldersgrupper.

Införandet av en fullt utbyggd kulturgaranti skulle med det här alternativet dröja ytterligare ett par år. Till dess kan kulturförvaltningen arbeta på andra sätt för att ge barn och unga möjlighet att uppleva kultur, vilket enligt nämndens verksamhetsplan är kulturgarantins syfte, och genom att följa upp besöksstatistiken göra satsningar på de skolenheter som saknas.

Informationsgången inom framför allt den kommunala grundskolan är komplicerad, och även om information förankras hos skolans ledning kan det ta tid innan den förankrats hos all personal inom skolan. I vissa fall når information aldrig fram. Som exempel kan nämnas att personal på flera skolor ser sig som kulturombud, och tror sig ingå i ett levande kulturombuds nätverk, trots att kulturombuds funktionen enligt ledningen lades ner för flera år sedan. En långsiktig process för att förankra utvecklingen av en kulturgaranti är därför att föredra ur det perspektivet.

De medel som budgeterats för arbetet med kulturgaranti kan fortfarande användas för att tillgängliggöra kultur för förskolor och skolor. Det arbete som redan pågår med tryckta programfoldrar, digital information, hjälp med busstransporter och riktade insatser skulle kunna fortsätta till dess att kulturgarantin är på plats i sin helhet.

Kulturförvaltningens förslag

Kulturförvaltningen föreslår att en användaranpassad kulturgaranti införs successivt, i en långsiktig process, där den digitala utvecklingen och skolornas behov och efterfrågan delvis styr införandet av kultur i olika årskurser, och där förvaltningen kan göra särskilda insatser för att skapa ett utbud med kvalitet, bredd och flexibilitet för särskilda behov. Förvaltningen föreslår vidare att de insatser som hittills genomförts för att stärka tillgången till kultur i förskola och skola, såsom busstransporter och samordning, fortlöper även under 2019 och så småningom integreras i den färdigställda kulturgarantin.

I samband med införande av en digital bokningslösning introduceras denna för en mindre grupp av elever på landsbygdsskolor och för en utvald kulturaktör. När funktionerna testats och fungerar förs sedan ytterligare åldersgrupper och kulturaktörer stegvis in i bokningslösningen, parallellt med ett informationsarbete om den nya strukturen. När såväl skolenheter som kulturaktörer är välbekanta med systemet, när ett nätverk för information skapats mellan skolenheter och kulturförvaltning och när relationen mellan en kulturgaranti och övriga stödstrukturer inom området har tydliggjorts, så kan formerna för en komplett kulturgaranti sättas.

Ekonomiska konsekvenser

För att kunna utveckla en komplett garanti behövs en förstärkt budget, utöver de medel som idag ligger inom andra stödformer. För 2019 uppskattas kostnaderna för särskilda insatser gällande utvecklingsarbete och stärkt tillgång till kultur i förskola och skola till 2 600 tkr. Den planerade kostnaden fördelas enligt följande:

Busstransporter för landsbygdsskolor och till Naturskolan	1 000 tkr
Utveckling av arrangörsstöd och förstärkning enligt tidigare års statistik	750 tkr
Inköp av kompletterande program, bl.a. skolbio	550 tkr
Informationsmaterial, formgivning, tryck, porto	150 tkr
Övrigt såsom publikvärdar, pedagogfortbildning, utbudsdagar	150 tkr

Kostnaderna ryms inom ramen för 2018 års budget och de ytterligare 1000 tkr i särskilda insatser som i förslaget till Mål och budget 2019-2021 avsatts för arbetet med kulturgaranti.

Kostnaderna för kommande år är beroende av hur införandeprocessen utvecklas och i vilken takt klasser och kulturutbud kan introduceras i nya strukturer, samt av hur kulturgarantins totala kostnader ska förhålla sig till övriga kostnader för stöd och egen verksamhet hos kulturnämnd och kommunala bolag. Sådana kostnadsuppskattningar kan göras när utvecklingsarbetet kommit längre under 2019.